

VIJEĆE EUROPE
EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

ČETVRTI ODJEL

PREDMET RAJAK PROTIV HRVATSKE
(Zahtjev br. 49706/99)

PRESUDA

STRASBOURG
28. lipnja 2001.

KONAČNA
12/12/2001

Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44., stavku 2.

U predmetu Rajak protiv Hrvatske

Europski sud za ljudska prava (Četvrti odjel), zasjedajući u vijeću sastavljenom od

g. G. Ress, predsjednik
g. A. Pastor Ridruejo,
g. V. Butkevych,
gđa N. Vajić,
g. J. Hedigan,
g. M. Pellonpää,
gđa. S. Botoucharova, suci
i g. V. Berger, tajnik Odjela

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 12. listopada 2000. i 7. lipnja 2001.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena 7. lipnja 2001.,

POSTUPAK

1. Postupak u predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 49706/99) protiv Hrvatske kojeg je hrvatski državljani g. Rajko Rajak ("podnositelj zahtjeva") podnio Sudu prema članku 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija") dana 23. veljače 1999.
2. Podnositelja zahtjeva je zastupao g. Zoran Novaković, odvjetnik iz Zagreba (Hrvatska). Hrvatsku Vladu ("Vlada") zastupala je njena zastupnica, gđa Lidija Lukina-Karajković.
3. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da, protivno članku 6., stavku 1. Konvencije, građanski postupak kojeg je on pokrenuo nije okončan u razumnom roku.
4. Zahtjev je dodijeljen Četvrtom odjelu Suda (pravilo 52., stavak 1. Poslovnika Suda). U okviru tog Odjela, vijeće koje je trebalo razmatrati predmet (članak 27., stavak 1. Konvencije) sastavljeno je u skladu s pravilom 26., stavkom 1. Poslovnika Suda.
5. Odlukom od 12. listopada 2000. vijeće je zahtjev proglasilo djelomično dopuštenim.
6. Podnositelj zahtjeva je podnio očitovanje o osnovanosti zahtjeva (pravilo 59., stavak 1.), dok Vlada to nije učinila. Nakon konzultacija sa strankama, vijeće je odlučilo da nije potrebna rasprava o osnovanosti zahtjeva (pravilo 59., stavak 2. in fine).

ČINJENICE

7. Dana 18. lipnja 1975. godine podnositelj zahtjeva je podnio građansku tužbu Okružnom sudu u Rijeci protiv "Brodograđevne industrije 3. Maj", javnog poduzeća iz Rijeke, tražeći isplatu naknade za tehnička unapređenja i racionalizaciju radnog procesa. Okružni sud je održao ročišta 15. siječnja 1976. godine i 8. lipnja 1976. godine.
8. Dana 16. prosinca 1977. godine spis predmeta dostavljen je sudskom vještaku koji je 5. siječnja 1981. godine dostavio vještački nalaz.
9. Dana 9. prosinca 1981. godine Okružni sud u Rijeci odlučio je da nije nadležan te je slijedom toga ustupio predmet Okružnom privrednom sudu u Rijeci. Budući da se i taj sud proglasio nenadležnim, došlo je do sukoba nadležnosti, te je 24. ožujka 1982. godine Vrhovni sud Republike Hrvatske ustupio predmet Osnovnom sudu udruženog rada u Rijeci.

10. Dana 26. listopada 1982. godine Osnovni sud udruženog rada u Rijeci održao je ročište te je istog dana donio presudu kojom je odbio tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva. Podnositelj zahtjeva uložio je žalbu protiv te odluke, te je 11. svibnja 1984. godine Sud udruženog rada Hrvatske ukinuo prvostupanjsku presudu i vratio predmet na ponovni postupak i odlučivanje Osnovnom sudu udruženog rada u Rijeci.

11. Ovaj je sud održao ročišta 2. travnja 1985. godine i 11. lipnja 1985. godine. Dana 11. lipnja 1985. godine sud je donio presudu djelomično usvojivši tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva. I podnositelj zahtjeva i tuženik uložili su žalbu protiv te odluke. Dana 27. prosinca 1985. godine Sud udruženog rada Hrvatske je ponovno ukinuo prvostupanjsku odluku te vratio predmet na ponovni postupak i odlučivanje Osnovnom sudu udruženog rada u Rijeci s uputom da strankama odobri ispitivanje vještaka na usmenoj raspravi.

12. Osnovni sud udruženog rada u Rijeci održao je ročišta 1. travnja 1986. godine, 11. studenog 1986. godine, 22. prosinca 1986. godine i 20. siječnja 1987. godine.

13. U međuvremenu je, prema navodima Vlade, Centar za socijalni rad u Samoboru postavio podnositelju zahtjeva staratelja *ad litem* te pokrenuo postupak za oduzimanje poslovne sposobnosti. U tom je postupku zatražen nalaz vještaka neuropsihijatra koji je radio u bolnici u Vršcu. No, taj je vještak umro, te je prijedlog za oduzimanje poslovne sposobnosti povučen. Podnositelj zahtjeva se tada preselio u Zagreb.

14. Podnositelj zahtjeva osporava navode Vlade te tvrdi kako je predsjednik vijeća u njegovom predmetu pred Osnovnim sudom udruženog rada u Rijeci bio taj koji je pokrenuo postupak za oduzimanje poslovne sposobnosti, te da taj postupak nije obustavljen zbog smrti vještaka koji je bio imenovan u tom predmetu, nego da je 30. rujna 1988. godine Općinski sud u Zagrebu odbio prijedlog za oduzimanje poslovne sposobnosti, budući da pred tim sudom nije izveden nikakav dokaz koji bi doveo u pitanje sposobnost podnositelja zahtjeva da zastupa svoje interese.

15. Dana 22. lipnja 1986. godine podnositelj zahtjeva je neuspješno zatražio izuzeće Osnovnog suda udruženog rada u Rijeci u svom predmetu.

16. Slijedeće ročište pred Osnovnim sudom udruženog rada u Rijeci održano je 13. siječnja 1987. godine.

17. Nakon glavne rasprave održane 17. ožujka 1987. godine sud je donio presudu kojom je djelomično prihvatio tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva. I podnositelj zahtjeva i tuženik uložili su žalbu protiv te odluke, te je Sud udruženog rada Hrvatske 18. siječnja 1990. godine još jednom ukinuo prvostupanjsku odluku i vratio predmet Osnovnom sudu udruženog rada u Rijeci na ponovni postupak i odlučivanje.

18. Podnositelj zahtjeva je tada zatražio izuzeće svih osnovnih sudova udruženog rada kao i Suda udruženog rada Hrvatske u svom predmetu i zatražio da njegov predmet rješava neki nehrvatski sud. Dana 18. listopada 1991. godine Sud udruženog rada Hrvatske odbio je njegov zahtjev.

19. Godine 1991. godine ukinuti su svi sudovi udruženog rada i predmet je dostavljen Općinskom sudu u Rijeci.

20. Na glavnoj raspravi održanoj 30. lipnja 1992. godine podnositelj zahtjeva je precizirao tužbeni zahtjev navodeći kako potražuje 280.000 USD za tehnička unapređenja i 1.500.000 USD za nematerijalnu štetu koja mu je nanijeta zbog duševnih boli. Zatražio je i 500.000 USD za materijalnu štetu koja je nastala time što tuženik nije koristio njegove patente koji bi podnositelju zahtjeva donijeli 500.000 USD godišnje, te 60.000 USD za izgublenu zaradu.

21. Na glavnoj raspravi održanoj 15. rujna 1992. godine, na prijedlog podnositelja zahtjeva, Općinski sud u Rijeci proglasio se nenadležnim za neke dijelove tužbenog zahtjeva podnositelja zahtjeva.

22. Dana 27. rujna 1993. Općinski sud u Rijeci odlučio je da Strojarski fakultet u Rijeci dostavi drugi vještački nalaz. Podnositelj zahtjeva je uložio prigovor i zatražio da vještački nalaz dostavi jedna ustanova iz Slovenije.

23. Dana 11. veljače 1993. godine Vrhovni sud Hrvatske ukinuo je tu odluku.

24. Na slijedećoj glavnoj raspravi održanoj 1. travnja 1996. godine, Općinski sud u Rijeci smatrao je da je potrebno novo vještačenje i odredio jedno poduzeće iz Samobora (Hrvatska) da obavi vještačenje. Podnositelj zahtjeva je uložio prigovor i zatražio da umjesto njega D.B. bude imenovan vještakom. Sud je također naložio podnositelju zahtjeva da plati predujam za troškove vještačenja.

25. Pismenim podneskom od 21. ožujka 1998. godine podnositelj zahtjeva je ponovno precizirao svoj tužbeni zahtjev.

26. Na sljedećoj glavnoj raspravi održanoj 18. svibnja 1998. godine sud je odlučio kako će odluka o imenovanju vještaka uslijediti pismenim putem.

27. Dana 22. srpnja 1999. godine sud je odgodio glavnu raspravu do 1. listopada 1999. godine budući da se odvjetnik podnositelja zahtjeva nalazio na godišnjem odmoru. Na glavnoj raspravi održanoj 1. listopada 1999. godine tuženiku je naloženo da u spis dostavi dodatnu dokumentaciju.

28. Na ročištu od 1. ožujka 2000. sud je zaključio glavnu raspravu.

29. Dana 12. svibnja 2000. godine sud je donio presudu kojom je odbijen tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva zbog toga što nije platio predujam za novo vještačenje.

30. Dana 29. svibnja 2000. godine podnositelj zahtjeva je uložio žalbu protiv te odluke. Dana 25. listopada 2000., Okružni sud u Rijeci ukinuo je prvostupanjsku presudu. Čini se da je postupak u predmet trenutno u tijeku pred prvostupanjskim sudom.

PRAVO

I. PRELIMINARNI PRIGOVOR VLADE

31. Vlada smatra da podnositelj zahtjeva nije iscrpio domaća pravna sredstva jer nije podnio ustavnu tužbu sukladno članku 59. stavku 4. Zakona o Ustavnom sudu. Prema mišljenju Vlade takva tužba predstavlja djelotvorno pravno sredstvo jer bi se njegovim korištenjem smanjila duljina postupka.

32. Prema mišljenju podnositelja zahtjeva, tužba prema članku 59., stavku 4. nije djelotvorno pravno sredstvo.

33. Sud smatra da u ovom slučaju nije potrebno razmatrati treba li se tužba prema članku 59., stavku 4. koristiti u odnosu na prigovore o duljini sudskog postupka, jer i pod pretpostavkom da bi to bilo djelotvorno pravno sredstvo, djelotvornost takvog pravnog sredstva može ovisiti o tome ima li ono značajan utjecaj na duljinu postupka u cjelini (vidi *mutatis mutandis*, *Holzinger v. Austria*, br. 23459/94, stavak 22., ECHR 2001).

34. U ovom predmetu postupak je započeo 18. lipnja 1975. i još uvijek traje pred prvostupanjskim sudom. Članak 59., stavak 4. Ustavnog suda je stupio na snagu 24. rujna 1999. I upravo je to trenutak od kojeg je podnositelj zahtjeva mogao podnijeti tužbu prema toj odredbi. Međutim, na taj datum postupak je već trajao negdje oko 24 godine od kojih jedna godina, deset mjeseci i 19 dana spadaju u nadležnost Suda. Duljina ovog razdoblja, tijekom kojega podnositelj nije imao na raspolaganju pravno sredstvo protiv nerazumnog odugovlačenja, bila je znatna. Čak i da je podnositelj zahtjeva podnio tužbu prema članku 59. stavku 4. Zakona o Ustavnom sudu nakon 24. rujna 1999., sve odluke donesene na temelju ove odredbe koje su mogle ubrzati postupak nisu mogle nadoknaditi

odugovlačenja do kojih je eventualno već bilo došlo (vidi *Holzinger v. Austria*, br. 28898/95, stavak 21., 30. siječnja 2001., neobjavljeno).

35. Stoga se u konkretnim okolnostima ovoga predmeta, tužba prema članku 59., stavku 4. Zakona o Ustavnom sudu ne može smatrati djelotvornim pravnim sredstvom. Zbog toga se Vladin preliminarni prigovor mora odbaciti.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6., STAVKA 1. KONVENCIJE

36. Podnositelj zahtjeva prigovara da postupak koji se odnosi na njegovu građansku tužbu kojom traži isplatu naknade za tehnička unapređenja i racionalizaciju radnog procesa u "Brodograđevnoj industriji 3. maj" nije okončan u razumnom roku kako propisuje članak 6. stavak 1. Konvencije koji u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

"Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi....svatko ima pravo...da sud...u razumnom roku ispita njegov slučaj"

A. Razdoblje koje treba uzeti u obzir

37. Sud na prvom mjestu primjećuje da je postupak započeo 18. lipnja 1975. kad je podnositelj zahtjeva podnio Okružnom sudu u Rijeci građansku tužbu radi isplate. Međutim, razdoblje koje spada u nadležnost Suda nije počelo tog datuma, već 5. studenog 1997., kad je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku (vidi presudu *Foti and Others v. Italy* od 10. prosinca 1982., Serija A., br. 56., str. 18., stavak 53.). Postupak se trenutno vodi pred prvostupanjskim sudom. Dakle, do danas postupak traje više od 25 godina od kojih tri godine i sedam mjeseci spadaju u razdoblje koje Sud treba ispitivati.

38. Sud nadalje zamjećuje da je, u svrhu određivanja razumnosti duljine vremenskog razdoblja u pitanju, potrebno uzeti u obzir i stanje predmeta na dan 5. studenoga 1997. (vidi među drugim izvorima, *Styranski v. Poland*, br. 28616/95, ECHR 1998-VIII). U vezi s tim, Sud zamjećuje da je u trenutku stupanja na snagu Konvencije u odnosu na Hrvatsku, postupak trajao više od 22 godine.

B. Kriteriji koji se primjenjuju

39. Sud podsjeća da se razumnost duljine postupka mora ocijeniti u svjetlu okolnosti predmeta i imajući na umu kriterije utvrđene njegovom sudskom praksom, i to složenosti predmeta, ponašanja podnositelja zahtjeva i nadležnih vlasti, kao i važnosti onoga što se za podnositelja zahtjeva dovodi u pitanje u sporu. (vidi nedavne izvore *Humen v. Poland* [GC], br. 26614/95, stavak 60., neobjavljeno, te *Comingersoll S.A. v. Portugal* [GC], br. 35382/97, ECHR 2000-IV).

C. Ocjena Suda

40. Vlada tvrdi kako predmet pokazuje visoku razinu složenosti, kako u pogledu činjenica, tako i u pogledu prava. Konkretnije, bilo je potrebno pribaviti nekoliko mišljenja vještaka štoje pridonijelo složenosti postupka.

41. Podnositelj zahtjeva se ne slaže s Vladom i tvrdi da predmet ne podrazumijeva ni činjeničnu ni pravnu složenost. On navodi da predmet spora spada u područje tehničkih unapređenja, racionalizacije radnog procesa i inovacija, te da kao takav on jedino zahtijeva mjerodavna mišljenja vještaka.

42. Sud priznaje da predmet podrazumijeva određenu složenost, imajući na umu narav tužbenog zahtjeva podnositelja zahtjeva. Međutim, činjenica da je bilo potrebno pribaviti nekoliko izvješća vještaka sama po sebi nije dovoljna kako bi se zaključilo da je predmet bio iznimno složen. Uobičajena je zadaća suda da u sudskom postupku pribavlja mjerodavna mišljenja vještaka i da u skladu s time ocjenjuje činjenice. Unatoč tome, istina je da je podnositelj zahtjeva barem dva puta dovodio u pitanje

zaključke i vjerodostojnost vještaka, zbog čega su se trebala sastavljati dodatna izvješća. Ukratko, Sud prihvaća da se predmet može razumno smatrati u određenoj mjeri složenim.

43. Što se tiče ponašanja podnositelja zahtjeva, Vlada navodi da je podnositelj zahtjeva pridonio duljini postupka jer je nekoliko puta mijenjao tužbeni zahtjev i dva puta tražio izuzeće sudova koji su rješavali njegov predmet. Nadalje, podnositelj zahtjeva je tražio da jedna ustanova iz Slovenije dade svoj vještački nalaz, te da tuženik ili sud plate troškove vještačenja.

44. Podnositelj zahtjeva osporava Vladinu tvrdnju da je on pridonio odugovlačenjima. On navodi da su pravna pitanja o kojima se ovdje radi uvijek bila ista, te da se izmjene njegovog tužbenog zahtjeva odnose samo na iznos potraživanog novca koji se trebao usklađivati prema podnesenim mišljenjima vještaka.

45. Sud zamjećuje da je podnositelj zahtjeva prigovarao određenim mišljenjima vještaka i tražio da jedna ustanova iz Slovenije dade svoj vještački nalaz, te da je prigovarao i u pogledu još jednog vještaka kojeg je imenovao Općinski sud u Rijeci. Međutim, prigovori podnositelja zahtjeva podneseni su prije početka razdoblja koje Sud treba razmatrati. Nadalje, Sud nalazi da nije utvrđeno da je podnositelj zahtjeva podnosio prijedloge koji bi mogli opravdati duljinu postupka. Sud također zamjećuje da je podnositelj zahtjeva dva puta usklađivao traženi iznos novca i da je to možda produžilo postupak u toj fazi. Inače, podnositelj zahtjeva je sudjelovao na gotovo svim ročištima i odazivao se na pozive suda. Sud smatra da je u odnosu na druga pitanja ponašanje podnositelja zahtjeva samo po sebi ne može opravdati duljinu postupka.

46. Što se tiče ponašanja vlasti, Vlada tvrdi da su domaći sudovi pokazali revnost u vođenju postupka. Osobito, Vlada ističe da su prvostupanjski sudovi donijeli nekoliko odluka, no da su drugostupanjski sudovi opetovano ukidali te odluke.

47. Suprotno tome, podnositelj zahtjeva navodi da su ročišta održavana rijetko, uz odugovlačenja za koja nema nikakvog opravdanja. Što se tiče razdoblja nakon stupanja Konvencije na snagu u odnosu na Hrvatsku, on naglašava da nije bilo nikakve aktivnosti sudova od 18. svibnja 1998. do 22. srpnja 1999.

48. Sud primjećuje da je u razdoblju koje treba uzeti u obzir u predmetu nije bilo aktivnosti od 5. studenog 1997. do 18. svibnja 1998., i zatim opet od 18. svibnja 1998. do 22. srpnja 1999. što iznosi šest mjeseci i trinaest dana, odnosno jednu godinu, dva mjeseca i četiri dana. Iako je prvostupanjski sud donio presudu 12. svibnja 2000., tu je presudu ukinuo drugostupanjski sud, pa se predmet opet nalazi pred prvostupanjskim sudom. Sud stoga nije našao uvjerljivima Vladina objašnjenja za odugovlačenja. On podsjeća da je dužnost država ugovornica organizirati svoje pravne sustave na takav način da njihovi sudovi mogu svakome jamčiti donošenje pravomoćne odluke o sporovima koji se odnose na građanska prava i obveze u razumnom roku (vidi među drugim izvorima, *G. H. v. Austria*, nr. 31266/96, stavak 20., 3. listopada 2000., neobjavljeno).

49. U svjetlu kriterija utvrđenih u svojoj sudskoj praksi i imajući na umu sve okolnosti ovog predmeta, Sud smatra da osporena duljina postupka koji još traje ne zadovoljava uvjet razumnog roka. Stoga je došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

50. Članak 41. Konvencije predviđa:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije ili dodatnih protokola, a unutarnje pravo visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Odšteta

51. Podnositelj zahtjeva je tražio da mu se dodijeli 1.473.091,97 USD radi naknade financijskog gubitka kojeg je navodno pretrpio zbog nerazumne duljine dotičnog postupka. On je objasnio da tuženik nije koristio njegove patente i prodavao ih raznim međunarodnim poduzećima. Zbog toga je pretrpio gubitak zaradu.

52. Vlada tvrdi da podnositelj zahtjeva nije pretrpio nikakvu materijalnu štetu zbog duljine postupka, te da nema uzročno-posljedične veze između duljine postupka i korištenja patenata podnositelja zahtjeva.

53. Sud primjećuje da se tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva za naknadu materijalne štete prvenstveno temelji na izgubljenim poslovnim prilikama koje su po naravi spekulativne. On ne može istraživati kakav bi ishod bio da je donesena konačna odluka o tužbi podnositelja zahtjeva u razumnom roku. Stoga Sud odbacuje zahtjev.

54. U odnosu na nematerijalnu štetu, podnositelj zahtjeva je tražio 2.000.000,00 USD.

55. Vlada je od Suda zatražila da ocijeni iznos pravedne naknade koja bi se dodijelila na temelju njegove sudske prakse u građanskim predmetima u kojima je bila potrebna uobičajena revnost.

56. Sud prihvaća da je podnositelj zahtjeva pretrpio štetu nematerijalne naravi zbog duljine parničnog postupka kojeg je pokrenuo. Temeljeći svoju ocjenu na pravičnoj osnovi i imajući na umu okolnosti slučaja – osobito sveukupno trajanje postupka i osobnu situaciju podnositelja zahtjeva – Sud dodjeljuje podnositelju zahtjeva 30.000 hrvatskih kuna (HRK), kao naknadu nematerijalne štete.

B. Troškovi i izdaci

57. Podnositelj zahtjeva je tražio iznos od 5.642.458,32 HRK za troškove i izdatke, ali nije precizirao svoj zahtjev za pravne troškove koje je imao pred domaćim sudovima i pred Sudom.

58. Vlada poziva Sud da ocijeni troškove i izdatke kojima se izložio podnositelj zahtjeva.

59. Prema sudskoj praksi Suda, troškovi i izdaci mogu se dosuditi u mjeri u kojoj ih je podnositelj zahtjeva zaista pretrpio, u kojoj su oni bili potrebni i u kojoj je njihov iznos razuman (vidi među drugim izvorima *Arvelakis v. Greece*, br. 41354/98, stavak 34., 12. travnja 2001., neobjavljeno). U ovom predmetu, na temelju informacija koje posjeduje i gore spomenutih kriterija, Sud primjećuje da u spisu nema elemenata koji bi ukazivali na to da je pred domaćim sudovima podnositelj zahtjeva pretrpio ikakve dodatne troškove zbog duljine postupka. Što se tiče sudskih troškova i izdataka pretrpljenih pred njim, Sud podnositelju zahtjeva dodjeljuje 5.800 HRK.

C. Zatezna kamata

Prema informacijama koje ima Sud, zakonska kamatna stopa koja se u Hrvatskoj primjenjuje na dan donošenja ove presude iznosi 18% godišnje.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. Odbacuje Vladin preliminarni prigovor;
2. Smatra da je došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije;
3. Smatra

(a) da tužena država treba podnositelju zahtjeva platiti, u roku od tri mjeseca od datuma kad presuda postane konačna u skladu sa člankom 44., stavkom 2. Konvencije sljedeće iznose:

(i) u odnosu na nematerijalnu štetu, 30.000 (trideset tisuća) hrvatskih kuna;

(ii) u odnosu na troškove i izdatke, 5.800 (pet tisuća i osamsto) hrvatskih kuna;

(b) da se nakon protoka gore navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata prema godišnjoj stopi od 18%.

4. Odbacuje ostatak zahtjeva podnosioca zahtjeva za pravednom naknadom, troškovima i izdacima.

Sastavljeno na engleskom i upućeno u pisanom obliku dana 28. lipnja 2001. u skladu s pravilom 77., stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Vincent Berger

Tajnik

Georg Röss

Predsjednik